

PEGASTA SOVA *Tyto alba* IN LESNA SOVA *Strix aluco* V GRADOVIH IN NEKATERIH DRUGIH OBJEKTIH SV SLOVENIJE

Barn Owl *Tyto alba* and Tawny Owl *Strix aluco* in castles and some other buildings in NE Slovenia

URŠA KOCE¹, TILÉN BASLE², MATJAŽ PREMŽL³, ROK ROZMAN⁴ & GREGOR ŠALAMUN⁵

¹ Zavrti 18, SI-1234 Mengeš, Slovenija, e-mail: ursa.koce@kiss.si

² Koroška cesta 178a, SI-2351 Kamnica, Slovenija

³ Zrkovci 52, SI-2000 Maribor, Slovenija

⁴ Poljska pot 7, SI-4240 Radovljica, Slovenija

⁵ Biš 61, SI-2254 Trnovska vas, Slovenija

1. Uvod

Med sovami, ki živijo v okolici naselij, sta v Sloveniji gotovo najpogostejši pegasta *Tyto alba* in lesna sova *Strix aluco* (GEISTER 1995). Prva je od vseh evropskih vrst sov najtesneje vezana na človeška bivališča, saj si počivališče in gnezdišče največkrat izbere v senikih, gospodarskih poslopijih, zapuščenih hišah, cerkvenih stolpih in gradovih (MIKKOLA 1983). Lesna sova naseljuje predvsem listnate in mešane gozdove, dokaj pogosta pa je tudi v naseljih. Gnezdi v drevesnih duplih ali gnezdilnicah in tudi v stavbah (MIKKOLA 1983).

O zadrževanju oziroma gnezdenju lesne sove v stavbah na območju Slovenije priča več objav (npr. PERUŠEK 1990, MAJČEN 2000, ŠEGULA 2000, VREŠ 2000). O bivanju pegaste sove v stavbah so pisali npr. JANŽEKOVIČ (1992), VREZEC (1997), JANŽEKOVIČ & FICKO (2000), KATALINIČ (2000), KERČEK (2000), KUNST (2000) in SEDMAK (2000). TOME (1986) je preučeval pojavljanje pegaste sove v cerkvah na območju Ljubljanskega barja, LESKOVŠEK (1988) pa na območju Posavskega hribovja v okolici Lisce. DENAC *et al.* (2002) so opravili obsežno raziskavo o pojavljanju pegaste in lesne sove ter čuka v cerkvah, gradovih in drugih objektih na območju Vipavske doline in Krasa.

V SV Sloveniji je pojavljanje pegaste in lesne sove v gradovih raziskoval ŠORGO (1992). Namen naše raziskave je bil ponoviti popis sov v gradovih SV Slovenije, poleg tega pa popis razširiti še na druge objekte in tako zbrati čim več podatkov o sovah v stavbah na območju SV Slovenije.

2. Opis obravnavanega območja in metoda

Sledi sov smo iskali v gradovih in nekaterih drugih objektih v SV Sloveniji, in sicer na območju

Slovenskih goric, Dravske ravnin in Murske ravnin. Območje leži v predpanonski biogeografski regiji (MRŠTIČ 1997). Nadmorska višina na območju raziskave nikjer ne presega 500 m. V Slovenskih goricah je 75% negozdnih površin, večino sestavljajo njive, travniki, sadovnjaki in vinogradi. Poselitev je strnjena le v večjih dolinah. Na območju Dravske in Murske ravnin je 80% negozdnih površin, s prevladujočimi njivami in travniki. Med njimi so območja različno velikih strnjenih naselij. (PERKO & OROŽEN ADAMIČ 2001)

Med 28.6. in 4.7.2003 smo pregledali objekte na 14 lokacijah: podstrešja in/ali pripadajoče objekte 11 gradov, skladišče žita, opuščeno stanovanjsko poslopje ter opuščena poslopja kmetijske zadruga. Ob nekaterih objektih smo v večernem času preverili prisotnost pegaste sove še s predvajanjem posnetka njenega oglašanja (playback method; glej npr. ZUBEROGITIA & CAMPOS 1998), in sicer v Kungoti – Ravnem polju, Ormožu, Turnišču pri Ptujju, Račah in Dornavi.

V objektih smo iskali izbljuvke in druge sledi bivanja sov, kot so iztrebki in perje. Ocenili smo število in starost izbljuvkov. Iskali smo tudi sledi bivanja kune belice *Martes foina*, ki lahko pleni zarod pegaste sove (BAUDVIN & JOUAIRE 2001). Beležili smo možnost dostopa za sove v objekt prek podstrešnih lin ali drugih primernih odprtih.

3. Rezultati in diskusija

V objektih smo na šestih od 14 obiskanih lokacij našli sledi pegaste sove, na štirih lokacijah pa sledi lesne sove (slika 1). V štirih primerih bivanja pegaste sove smo našli po več deset izbljuvkov, v dveh primerih pa le po enega (tabela 1). V vseh primerih bivanja lesne sove smo našli le po en ali nekaj izbljuvkov (tabela 1).

Tabela 1: Pojavljanje pegaste *Tyto alba* (TA) in lesne sove *Strix aluco* (SA) v gradovih in nekaterih drugih objektih SV Slovenije, opis najdbe, odprtost lin v objektu ter sledi bivanja kune belice *Martes foina*

Table 1: Presence of Barn Owl *Tyto alba* (TA) and Tawny Owl *Strix aluco* (SA) in castles and some other buildings in NE Slovenia, description of the find, state of openings in the building, and traces of Stone Marten *Martes foina*

Lokacija/ Location	Objekt/ Building	Vrsta sove/ Owl species	Sledi sov/ Traces of owls	Odprtost lin v objektu in dostopnost / State of openings in the building and accessibility	Kuna belica <i>Martes foina</i> / Stone Marten <i>Martes foina</i>
Beltinci	Grajsko podstrešje/ Castle loft	TA	30 letošnjih izbljuvkov, peresa, iztrebki/ 30 this year's pellets, feathers, excrements	Line podstrešja delno zamrežene, dostop prek lin v stolpu/ Openings of the loft partially screened, access through openings in the tower	Iztrebki/ Excrements
Beltinci	Skladišče žita/ Cereal storehouse	SA	1 star izbljuvek/ 1 old pellet	Line odprte/ Openings opened	
Borl	Grajsko podstrešje/ Castle loft	SA	1 star izbljuvek/ 1 old pellet	Line odprte/ Openings opened	Iztrebki/ Excrements
Dornava	Grajsko podstrešje/ Castle loft	–		Zamrežene line/ Openings screened	Iztrebki/ Excrements
Kungota – Ravno polje	Grajski hlev/ Castle barn	TA	1 letošnji izbljuvek/ 1 this year's pellet	Line odprte/ Openings opened	Iztrebki/ Excrements
Lendava	Opuščen objekti kmetijske zadruge/ Abandoned agricultural cooperative's facilities	TA	100 letošnjih in starih izbljuvkov/ 100 this year's and old pellets	Line odprte/ Openings opened	Iztrebki in 4 kadavri/ Excrements and 4 cadavers
Ormož	Grajsko podstrešje/ Castle loft	TA	70 letošnjih izbljuvkov, peresa, iztrebki/ 70 this year's pellets, feathers, excrements	Line podstrešja zamrežene, dostop prek večje line v stolpu / Openings of the loft screened access through larger opening in the tower	
Podova	Opuščena stanovanjska hiša / Abandoned dwelling house	SA	1 star izbljuvek/ 1 old pellet	Line odprte/ Openings opened	Iztrebki/ Excrements
Pragersko	Podstrešje dvorca/ Manor loft	–		Ni večjih lin/ No larger openings	Iztrebki/ Excrements
Rače	Grajski stolp/ Castle tower	TA	1 star izbljuvek (sova pred kratkim opazovana)/ 1 old pellet (owl recently observed)	Line odprte/ Openings opened	
Rakičan	Podstrešje gradu in grajskega hleva/ Castle loft and castle barn loft	–		Line odprte/ Openings opened	

(nadaljevanje tabele 1 / continuation of Table 1)

Lokacija/ Location	Objekt/ Building	Vrsta sove/ Owl species	Sledi sov/ Traces of owls	Odprtost lin v objektu in dostopnost / State of openings in the building and accessibility	Kuna belica <i>Martes foinal</i> Stone Marten <i>Martes foina</i>
Štatenberg	Grajski hlev/ Castle barn	SA	5 starih izbljuvkov, peresa, iztrebki/ 5 old pellets, feathers, excrements	Line odprte/ Openings opened	Iztrebki/ Excrements
Turnišče pri Ptuj	Grajsko podstrešje/ Castle loft	TA	40 letošnjih izbljuvkov (sova pred kratkim opazovana) / 40 this year's pellets (owl recently observed)	Line odprte/ Openings opened	
Velika Nedelja	Grajsko podstrešje in stolpi / Castle loft and towers	–		Line zamrežene/ Openings screened	

Sova navadno izvrže vsaj en izbljuvek na dan (TOME 2003), iz česar sklepamo, da gre v objektih, kjer je bil en sam izbljuvek, za naključne in kratkotrajne obiske posameznih osebkov. Objekte, kjer je bilo po nekaj deset izbljuvkov pegaste sove, opredeljujemo kot možna gnezdišča za to vrsto.

ŠORGO (1991) je sledi lesne sove iskal v treh gradovih, Veliki Nedelji, Štatenbergu in Kungoti – Ravnem polju. V Veliki Nedelji sledi tokrat ni bilo (line na podstrešju so bile zamrežene). V Štatenbergu, kjer smo našli nekaj izbljuvkov in peresa lesne sove, in v Kungoti – Ravnem polju, kjer smo našli en sam izbljuvek pegaste sove, smo pregledali le grajska hleva.

Pegasta sova je bila leta 1991 potrjena v gradovih Rače, Ormož in Dornava (ŠORGO 1991). Tokrat smo sledi njenega bivanja našli v Račah in Ormožu. V grajskem stolpu v Račah smo sicer našli en sam izbljuvek, vendar nam je oskrbnik gradu povedal, da je nedavno opazoval sovo, ki se je spuščala s stolpa in se nanj tudi vračala. V tem gradu je gnezdenje pegaste sove znano že iz prejšnjih let (D. DENAC *ustno*). V Dornavi, kjer je bilo podstrešje pred kratkim obnovljeno, line pa zamrežene, sledi sov ni bilo.

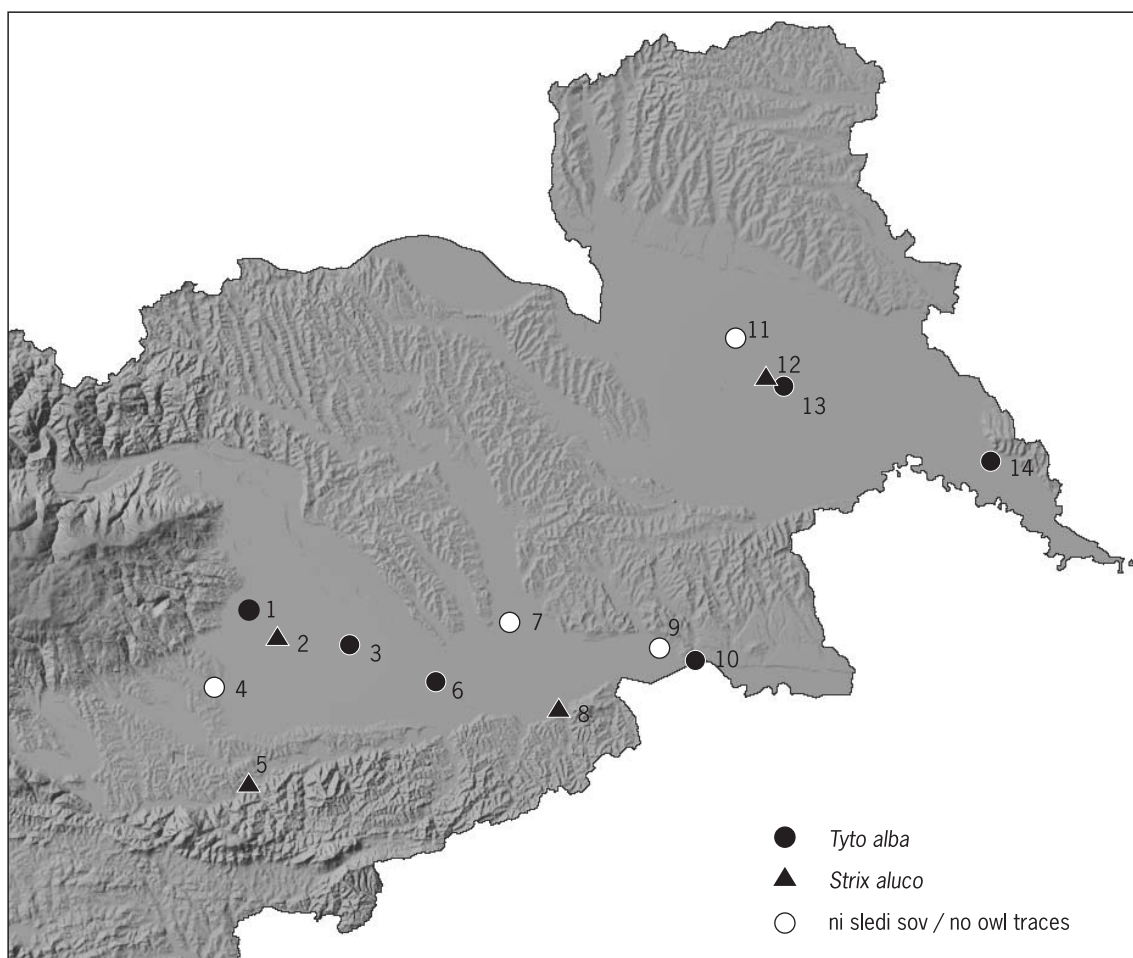
V Turnišču pri Ptuj, kjer ŠORGO (1991) ni našel sov jih sledi, smo našli izbljuvke, peresa in iztrebke pegaste sove. V večernem času smo njeno pojavljanje v tem gradu potrdili tudi s predvajanjem posnetka njenega oglašanja, na katerega se je odzvala. Nekaj deset letošnjih izbljuvkov, peresa in iztrebke pegaste sove smo našli tudi na podstrešju gradu v Beltincih.

Pegasta in lesna sova nista sobivali v nobenem od pregledanih objektov. Enako je ugotovil ŠORGO (1991), ki dopušča, da gre za medvrstno tekmovanje med

pegasto in lesno sovo. Med sovami, ki gnezdiijo v duplih in votlinah, vlada tem večja konkurenca, čim bolj so si podobne po velikosti in izbiri gnezdišča. Lesna sova je agresivnejša kot pegasta sova in je tako v odprti krajini kot tudi v naseljih po ekološki hierarhiji dominantnejša (MEBS & SCHERZINGER 2000). Vendar pa HARTUNG (2002) navaja več primerov iz Nemčije, ko je pegasta sova napadla lesno sovo ali njen zarod v gnezdilnici oziroma jo v času valjenja iz gnezdilnice izrinila.

Pegasta sova se izogiba objektom, kjer biva kuna belica (MIKKOLA 1983). DENAC *et al.* (2002) navajajo podatke, ki potrjujejo, da se pojavljanje teh dveh vrst na istem prostoru v istem času izključuje. Prostorskega izključevanja z našimi podatki ne moremo potrditi, saj smo sledi kune belice našli v dveh od petih prostorov, kjer se je pegasta sova zadrževala daljše obdobje (tabela 1). V kmetijski zadrugi v Lendavi, kjer je že pred leti v opuščeni hlevih izbljuvke pegaste sove našel KATALINIČ (2000), smo v dveh betonskih silosih poleg številnih letošnjih in starih izbljuvkov pegaste sove našli štiri kadavre kun belic, na podstrešju gradu v Beltincih pa nekaj deset letošnjih izbljuvkov pegaste sove in več iztrebkov kune belice.

Pegasta sova sodi v Sloveniji med redke gnezdilke (GEISTER 1995). BOUDVIN & JOUAIRE (2001) sta ugotovila, da je en izmed glavnih razlogov za upad številčnosti pegaste sove v Burgundiji izguba primernih gnezdišč. Več avtorjev (TOME 1986, PERUŠEK 1990, RICHARZ *et al.* 2001, DENAC *et al.* 2002) opozarja na negativne posledice zamreženja večjih odprtih na za gnezdenje sov ustreznih stavbah. Sledi sov nismo našli na nobenem od zamreženih podstrešij (tabela 1). Zamreženje lin v gradu Dornava

Slika 1: Pojavljanje pegaste sove *Tyto alba* in lesne sove *Strix aluco* v gradovih in nekaterih drugih objektih SV Slovenije. Lokacije / Localities: 1 – Rače (grad / castle), 2 – Podova (opuščena hiša / abandoned dwelling house), 3 – Kungota – Ravno polje (grajski hlev / castle barn), 4 – Pragersko (dvorec / manor), 5 – Štatenberg (grajski hlev / castle barn), 6 – Turnišče pri Ptujju (grad / castle), 7– Dornava (grad / castle), 8 – Borl (grad / castle), 9 – Velika Nedelja (grad / castle), 10 – Ormož (grad / castle), 11 – Rakičan (grad in grajski hlev / castle and castle barn), 12 – Beltinci (skladišče žita / cereal storehouse), 13 – Beltinci (grad / castle), 14 – Lendava (kmetijska zadruga / agricultural cooperative building)

Figure 1: Presence of Barn Owl *Tyto alba* and Tawny Owl *Strix aluco* in castles and some other buildings in NE Slovenia

ob njegovi prenovi je verjetno glavni razlog, da pegaste sove, katere sveže sledi je na podstrešju pred leti našel ŠORGO (1991), zdaj ni. Izgubo primernih prostorov za gnezdenje pegaste sove bi bilo zato treba nadomestiti. Kot primerno nadomestilo različni avtorji (MARTIŠKO 1995, BAUDVIN & JOUAIRE 2001, RICHARZ *et al.* 2001) predlagajo nameščanje gnezdilnic.

Zahvala: Zahvaljujemo se upravam gradov, KZ Lendava in KZ Beltinci, ki so nam omogočili ogled objektov. Prav tako hvala mentorjem Mladinskega ornitološkega tabora »Trnovska Vas 2003« za številne nasvete, pomoč in vzpodbudo pri našem raziskovalnem delu.

Povzetek

Sledi bivanja sov smo iskali v gradovih in nekaterih drugih objektih SV Slovenije, in sicer na območju Slovenskih goric, Dravske ravnin in Murske ravnin. Pregledali smo podstrešja in/ali pripadajoče objekte 11 gradov, skladišče žita, opuščeno stanovanjsko poslopje ter opuščena poslopja kmetijske zadruge. V objektih na šestih od 14 pregledanih lokacij smo našli sledi pegaste sove *Tyto alba*, na štirih pa sledi lesne sove *Strix aluco*. Pegasta sova se je daljše obdobje zadrževala v opuščeni objektih KZ Lendava ter v gradovih Ormož, Rače, Beltinci in Turnišče pri Ptujju.

V slednjih dveh gradovih je prej niso opazili. Lesna sova je objekte, kjer smo našli njene sledi, verjetno obiskala le za kratek čas. Sovi nikjer nista sobivali. Prostorskega izključevanja pegaste sove in kune belice *Martes foina* nismo potrdili. V objektih, kjer so bile vse line zamrežene, sledi bivanja sov ni bilo. Zamreževanje gradov Dornava in Velika Nedelja je verjetno glavni razlog, da pegaste in lesne sove, katerih sledi je na podstrešjih pred leti našel ŠORGO (1991), danes tam ni. Izgubo gnezditvenega prostora, predvsem za pegasto sovo, bi bilo treba nadomestiti z gnezdilnicami.

Summary

Traces of owls were searched for in castles and some other buildings in NE Slovenia in the areas of Slovenske gorice, Dravska ravan and Murska ravan. Lofts and/or buildings of 11 castles, cereal storehouse, abandoned dwelling house and abandoned facilities of an agricultural cooperative were examined. In six of the 14 examined localities, traces of Barn Owl *Tyto alba* were found, while in four localities traces of Tawny Owl *Strix aluco* were recorded. Barn Owl resided for a fairly long period of time in the abandoned buildings of the agricultural cooperative in Lendava as well as in castles at Ormož, Rače, Beltinci and Turnišče pri Ptujju. In the latter two castles, the Barn Owl had not been recorded prior to our investigations. Tawny Owl had probably visited the buildings, where its traces were found, only for a short period of time. The two owl species did not coexist in any of the dealt with localities. A spatial exclusion of Barn Owl and Stone Marten *Martes foina* was not confirmed. No owl traces were found in the buildings with screened openings. Screens on the castles at Dornava and Velika Nedelja could be the main reason for the present absence of Barn Owl and Tawny Owl, whose traces had been earlier found in the castle lofts by ŠORGO (1991). The loss of Barn Owl's nest sites could be compensated with nestboxes.

Literatura

BAUDVIN, H. & JOUAIRE, S. (2001): Breeding biology of the Barn Owl (*Tyto alba*) in Burgundy (France): a 25 year study (1971-1995). – *Buteo* 12: 5–12.
 DENAC, D., MARČIČ, M., RADOLIČ, P. & TOMAŽIČ, A. (2002): Sove v cerkvah, gradovih in drugih objektih na območju Vipavske doline in Krasa v JZ Sloveniji. – *Acrocephalus* 23 (112): 91–95.
 GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. – DZS, Ljubljana.
 HARTUNG, B. (2002): Waldkauz – Terrorist oder Opfer? – *Ornitologische Mitteilungen* 3 (54): 98–100.

JANŽEKovič, F. (1992): Prehrana pegaste sove *Tyto alba* na Murskem polju. – *Acrocephalus* 13 (54): 137–138.
 JANŽEKovič, F. & FICKO, M. (2000): Prehrana pegaste sove *Tyto alba* na Goričkem. – *Acrocephalus* 21 (98–99): 27–29.
 KATALINIČ, D. (2000): Pegasta sova *Tyto alba* v JV delu Prekmurja. – *Acrocephalus* 21 (98–99): 83.
 KERČEK, M. (2000): Pegasta sova *Tyto alba*. – *Acrocephalus* 21 (98–99): 84.
 KUNST, A. (2000): Pegasta sova *Tyto alba*. – *Acrocephalus* 21 (98–99): 84.
 LESKOVŠEK, J. (1988): Še o cerkvenih zvonikih kot gnezdiščih za sove. – *Acrocephalus* 9 (35–36): 23.
 MAJGEN, D. (2000): Lesna sova *Strix aluco*. – *Acrocephalus* 21 (98–99): 92.
 MARTIŠKO, J. (1995): Ochrana ptáku I. Sova pálena, sýček obecný. – Ekocentrum Brno, Stredisko ekologických informací, Brno.
 MEBS, T. & SCHERZINGER, W. (2000): Die Eulen Europas. – Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co., Stuttgart.
 MIKKOLA, H. (1983): Owls of Europe. – T & AD Poyser, London.
 MRŠIČ, N. (1997): Biotska raznovrstnost v Sloveniji. – Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava RS za varstvo narave, Ljubljana.
 PERKO, D. & OROŽEN ADAMIČ, M. (2001): Slovenija – pokrajine in ljudje. – Mladinska knjiga, Ljubljana.
 PERUŠEK, M. (1990): Sove na ribniško-kočevskem območju. – *Acrocephalus* 11 (45): 77–78.
 RICHARZ, K., BEZZEL, E. & HORMANN, M. (2001): Taschenbuch für Vogelschutz. – AULA-Verlag, Verlag für Wissenschaft und Forschung, Wiebelsheim.
 SEDMAK, K. (2000): Prispevek k poznavanju prehrane pegaste sove *Tyto alba* na Ljubljanskem barju in v Sečoveljskih solinah. – *Acrocephalus* 21 (98–99): 31–34.
 ŠEGULA, B. (2000): Lesna sova *Strix aluco*. – *Acrocephalus* 21 (102–103): 280–281.
 ŠERE, D. (1992): Pegasta sova *Tyto alba* gnezdi na Ljubljanskem barju. – *Acrocephalus* 13 (52): 90–91.
 ŠORGO, A. (1991): Pegasta sova *Tyto alba* in lesna sova *Strix aluco* v gradovih severovzhodne Slovenije. – *Acrocephalus* 12 (49): 139–140.
 TOME, D. (1986): Cerkev – pribežališče za sove? – *Acrocephalus* 7 (30): 53–55.
 TOME, D. (2003): Izbljuvki. – *Svet ptic* 9 (1): 33–35.
 VREŠ, I. (2000): Lesna sova *Strix aluco*. – *Acrocephalus* 21 (98–99): 91.
 VREZEC, A. (1997): Pegasta sova *Tyto alba*. – *Acrocephalus* 18 (80–81): 43–44.
 ZUBEROGOTIA, I. & CAMPOS, L. F. (1998): Censusing owls in large areas: a comparison between methods. – *Ardeola* 45 (1): 47–53.

Prispelo / Arrived: 17.10.2003

Sprejeto / Accepted: 9.2.2004